

Філософія екологічної кризи.

Проблема екологічної кризи не вичерпується науково-екологічним або соціопрактичним аспектом, а є більш широкою - філософсько-світоглядною.

Йдеться про те, що розв'язання екологічних криз, а також таке ставлення людини до довкілля, що не спричиняє кризових екологічних станів пов'язане з формуванням нових світоглядних орієнтацій - проекологічних. Якщо засади нового світогляду мають виходити з самоцінності живого, як про це пише А.Швейцер, то вони мають відноситися і до людини. Очевидно, що людина, як будь-яка жива істота намагається розвиватися у відповідності зі своєю природою. Але в умовах технологізації людської життєдіяльності вона повинна відмовитись від більшості своїх дійсних бажань, інтересів, волі і сприймати світ і діяти у відповідності із стандартами техногенного суспільства. За таких умов внутрішні особистісні потреби не знаходять реалізації і замінюються іншими типами стосунків, неадекватними природі і орієнтаціям духовного світу людини. Е.Фромм розглядає таке порушення людської природності через форми існування людини, доходячи висновку, що в техногенному суспільстві потреба існувати "за принципом буття" витісняється існуванням "за типом володіння".

Зрозуміло, що екологоорієнтований світогляд вимагає подолати таке ставлення людини як до природи взагалі, так і до себе самої. Перспективною в цьому аспекті може бути орієнтація на принцип коеволюції природи і людини. Це не означає відмови від впливу на довкілля. М.Моїсеев вважає, що основою покращення сучасної екологічної ситуації має бути регульована коеволюція (Моїсеев Н.,1988). Оптимальне управління сучасною екологічною ситуацією на засадах екологічного світогляду передбачає регулюючі впливи людини на природу на науково-теоретичному, політико-практичному і технологічному рівнях (Толстоухов А.В.,1988).

Багатоманітність ракурсів і підходів осмислення сучасної екологічної ситуації, які виходять за межі власно науки, потреба узгодити метанаукові, етичні і світоглядні аспекти екологічної проблематики обумовлюють потребу створення загальної філософії екології. Особливий статус філософії екології - метаекології, пов'язаний з інтегральним характером проблем, трансдисциплінарними тенденціями, поєднанням різноманітних стилів, методів та інтерпретацій робить її, за висновком М. Кисельова, "постмодерністським" науковим напрямком, де долаються недоліки класичної науки (Кисельов М., 1998). В.Хьосле підкреслює необхідність створення "філософії екологічної кризи". Причому, на його думку, ця галузь не може обмежуватись метафізичним фіксуванням загрози екологічної катастрофи. В філософії екологічної кризи теоретична частина має доповнюватись практичною.

Пріоритет в міркуваннях щодо практичного спрямування філософії екології віддається Х.Йонасу, який включає в спектр її проблем не лише етичні, а й політико-філософські. Необхідність практичної орієнтованості філософії екології підкреслюється в сучасних дослідженнях. Так, шляхами виходу з екологічної кризи вважаються цілеспрямовані зміни соціоекономічних і політичних вимірів людського буття (Моїсеев Н.Н.,1998, Реймерс Н.Ф.,1994), суттєві зміни людського буття в природі, а саме - гармонізація взаємовідносин суспільства з природою на підставі включення всіх продуктів промислової діяльності людини в природний колообіг речовин (Основи соціоекології. К.,

1995). П.Водоп'янов і В Крисаченко шляхом подолання екологічної кризи вважають методологію співвіднесення завдань НТП з закономірностями біосфери (Водоп'янов П., Крисаченко В., 1993).

Отже, розумність ставлення до природи кваліфікується в межах нового типу наукової і технологічної раціональності. Заслугує на увагу вітчизняних екологів і філософів екології пропозиція створення в Україні дієвої інтелектуальної організації на зразок Римського клубу (Толстоухов А., 1998). Саме цьому сприяє створений центр "Практична філософія", що намагається об'єднати зусилля вчених, філософів, діячів культури, політиків з метою розробки сучасних програм покращення екологічного стану в Україні. Створення практично орієнтованої філософії екологічної кризи не є "останнім завданням" філософії по відношенню до екології, взагалі до сучасної науки в ракурсі глобальної екологічної кризи. Відповідно до ситуації, виникає потреба поставити питання більш широким чином - про створення нової філософії науки, що здійснює синтез як сучасних розділів природознавства і гуманітарних наук, так і соціоекономічних наук, етики і філософії. Ця інтенція реалізується не лише через рух від конкретних наук до метанаукових досліджень, а й в зворотньому напрямку - від глибинного суто філософського обґрунтування до власно наукового - екологічного пізнання. Якщо, слідом за В.Хьосле погодитися з подібністю екології як науки про дім і "ідеальної домівки людства" - сукупності буття як предметом філософії, зрозуміло, що загроза руйнування нашого планетарного дому призведе і до руйнування дому ідеального. Отже, тільки відновлення "ідеальної будівлі", яка б поєднувала автономію розуму із самодовліючою гідністю природи, допоможе людині зберегти планетний дім і довго жити в ньому (Хьосле В., 1994). Таким чином, значимість створення філософії сучасної екології виявляється не лише в теоретико-філософському, а й практико-соціальному смислі.

Сьогоднішня ситуація загрожує розв'язатися через ряд цивілізаційних перетворень катастрофічного характеру. Кінець кінцем, людина втратить своє пануюче положення. Вона не є "вінцем творіння", а залежала і буде залежати від природи. Можливо, ще не пізно звільнитися від залишку ілюзій і утопічних надій, що "якось все обійдеться". На початку ХХІ ст. людство має визначитися остаточно.

На підсумок треба зауважити, що філософія екології залишається "відкритою системою", елементи якої потребують означення і осмислення. Сучасна інтеграція України в систему європейських держав потребує не лише економічної стабільності, а й гарантування екологічної безпеки, питання якої складають важливий пласт філософії екології. За межами обговореного залишаються такі важливі для існування природи і людини питання, як можливість еволюції штучного біологічного світу, як необхідність нового осмислення розвитку генної інженерії, зокрема - генної терапії і дуже багато інших. Їх дослідження прояснить ставлення сучасної людини до свого майбутнього - як до реальності чи як до утопії.

СУЧАСНА ЕКОЛОГІЯ: НАУКОВІ, ЕТИЧНІ ТА ФІЛОСОФСЬКІ РАКУРСИ.

Л.І.Сидоренко